

Орынбай Дәндөйұлы Бекжан
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халақаралық
қазақ-түрік университеті
bekor53@mail.ru

ЕСІК ЖАЗУЫ – ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ АСЫЛ МҰРАСЫ

Кілт сөздер: *Есік жазуы, таңба, көне жазулар, түркі тілдері, күміс тостаған.*

Keywords: *Issyk letter, sign, ancient inscriptions, Turkic languages, silver bowl.*

Ключевые слова: *Иссыкское письмо, знак, древние надписи, тюркские языки, серебряная чаша.*

Қазақстан аймағындағы археологиялық қазбадан табылған Есік жазуы туралы бұрынғы орыс ғылым академиясының тіл мамандары жазуды өздері оқып, түсіндіріп дәлелдер келтірместен, бірден иран тілдес болуы керек деп тұжырым жасаған. Бұл пікірмен келіспеген қазақ ғалымдары бұл жазба ескерткішті көне түркі тілінде оқи бастады. Біз солардың бәрін салыстырып, өз оқуымызды 1993 жылы ұсындық. Содан 2009 жылға дейін үш рет жаңартылып, толықтырылып оқылды.

Біздің даңқты да құпия жазбамызды ең алғаш байқап, дүние жүзі ғалымдарына таныстыру Амстердам қаласының бургомистрі, картограф Николас Витсеннен (1641–1717) [1] бастау алады. Ол **Енисей** өзенінің бойынан мағынасы белгісіз жазуларды байқап, Еуропа оқырмандарына таныстырады. Осыдан бастап Ресей аумағындағы құпия жазулар туралы С.Ремезов, И.Страленберг, Д.Г.Мессершмидт, П.С.Паллас [2] тәрізді зерттеушілер өздері байқап, тапқан жазбаларын әр жерде жариялайды.

Ең алғашқы жазуларды іздеп, табуды мақсат тұтқан экспедицияны фин ғалымдары ұйымдастырады. 1875 жылы олар Енисей өзені бойындағы Минусинск ойпатына барып, бірталай жазба ескерткіштерді жинап, оларды «Енисей жазбалары» [2, 13-14 бб.] деген атпен жариялайды. Ал үлкен көлемді Моңғолиядағы **Орхон** өзенінің бойындағы жазуларды тапқаны жайында 1892 жылы Н.М.Ядринцев [3] еңбек жариялайды. Бұл әйгілі түркі қағаны Білге мен оның інісі, әрі бас қолбасшысы Күлтегінге арналған жазулар еді.

Алғашқы зерттеушілердің тапқан руна жазуының үшінші аймағы **Талас** өзенінің бойы болатын. Осы аймақтағы Әулие ата уезінің басшысы В.А.Каллаур 1896 жылы Айыртау-Ой деген жерден, жұмыр өзен тастарына жазылған көне түркі жазба ескерткіштерді тапты. Бұл маңайдан табылған жазба ескерткіштер тек Қазақстанға ғана қатысты емес, Қырғызстан аймағынан да табылғандықтан жалпы Талас ескерткіштері [4] деп аталып кетті.

Ары қарай бұл құпия жазулардың мағынасын ашу мәселесі бойынша Еуропа ғалымдарының арасында бәсекелестік туып, әрқайсысы өз тілдерінде оқып мағыналарын аша бастайды. Тек орыс ғалымы Н.М.Ядринцев қана бұл жазулардың иесі сол жазу табылған аймақтағы халықтар [2, 14 б.] болуы тиіс деген пікір айтты. Бұл болжамды 1893 жылы 15 желтоқсанда Дания Корольдігі Ғылым Академиясының мәжілісінде жалпы тіл білімі саласындағы ірі маман, дат ғалымы **Вильгельм Томсен** дәлелдеп, Көктүрік бітік жазуының құпиясын шешу жолындағы ізденістерінің нәтижесін [5] жария етті.

Көне түркі жазба ескерткіштері негізінен тасқа жазылған. Бірден бір қағазға сиямен немесе бояумен жазылған нұсқа Қытайдағы Дунхуанға жиырма шақырымдай жердегі «Мың будда үңгірі» аталатын ғибадатханадан табылып, оны 1912 жылы археолог А.Стейн [6] қолға түсіріп, ары қарай ғылыми айналымға шығарады.

Қазақстан аймағынан да табылған көктүрік бітік жазуларының саны жылдан жылға молайып келеді. Оны жинап, оқып мағынасын ашуға әрекеттенген ғалымымыз А.Аманжолов [3, 10 б.] болды. Ол Қазақстан аймағынан табылған жазбаларды жергілікті жеріне қарай Ертіс, Іле, Сырдария, Жайық жазулары деп топтастырды.

Бітік жазба ескерткіштерді тілдік құрылымына қарай зерттеген келесі үлкен ғалымымыз Ғ.Айдаров [7] өзінен бұрынғы түркітанушы ғалымдардың еңбегін әрі қарай дамытып, грамматикалық тұрғыда талдауға үлкен үлес қосты.

Көне түркі жазба ескерткіші Қазақстан аймағынан ең алғаш рет бұрынғы Әулие ата үйезіндегі Айыртау-ой деген жерден табылған болатын. Оны 1896 жылы үйез бастығы И.А.Каллаур [8] тапқан.

Кейінгі кездері де Қазақстан аймағынан жер бетінен және археологиялық қазбалардан, сондай-ақ білезік, айна сияқты заттарға жазылған жазулар көптеп табылып келеді.

А.Аманжолов жазуларды табылған аймақтардағы өзен атауларына қарай Ертіс, Іле, Сырдария жазулары деп атайды. Сондай-ақ ол жазбаларды орналасқан жеріне қарай Талғар, Ақтөбе тәрізді атаулармен де белгіледі. Бұл жазулардың барлығы да басқа ғылымдармен қатар әдеби тұрғыдан да құнды болып саналады. Солардың ішінде тарихымызды терең қабаттарға жетелейтін жазбалар да бар. Олар – «Алтын адам» аталып кеткен, Есік қаласынан [9] және Арыс өзенінің бойындағы Күлтөбеден [10] табылған ежелгі жазулар.

1. Ежелгі сақ жазуы

Бүгінде бүкіл әлемге белгілі әйгілі «алтын адамның» мүрдесі, онымен бірге жерленген көне жазулы күміс тостағанның табылғанына да, міне, 50 жыл болды.

1.1. Есік жазуы-1

Есік жазуы туралы бұрынғы Одақтың Ғылым Академиясының шығыстану институтынан келген тіл мамандары И.М.Дьяконов, В.А.Лившиц, С.Г.Кляшторныйлар [11] жазуды өздері оқып, түсіндіріп дәлелдер келтірместен бірден иран тілдес болуы керек деп тұжырым жасаған.

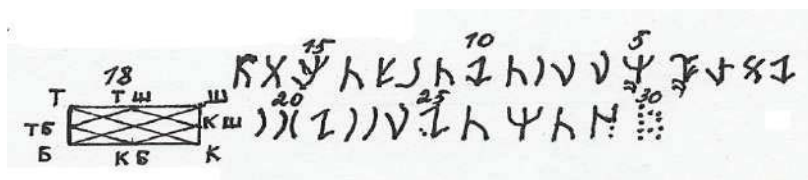
Жазба мұраны бізден бұрын да, алғашқы зерттеушілер оқыды. Олар көпшілікке белгілі, республикалық баспасөзде еңбектері жарияланған жеті зерттеуші еді. Оларға біз өз тарапымыздан пікірімізді білдірдік. Қазір өзіміздің оқуымызды ұсынайық. Ескерту: Есік жазуы-1 деп белгілеуіміз Есік жазуының ең алғашқы (1993 жылғы) оқылымын білдірсе, қалғандары екінші және үшінші оқылымдарын білдіреді.

Ескерткіштің алғашқы оқылымы:

Аудармасы: Из елінің ері Шың: «Ел, есіт, еске сақта, – деді (тура мағынасы: айту етті) – Бас біріктіру игі, [сонда] Жер-Су жейтін асынды сел етер, ішер суыңды төгер».

Халықаралық әліпбидегі транскрипциясы:

İZ İL eR ČyŇ eL eS Tī Īt: BaŠ ToQ eDGü JeR-SüuB AS SeL ĪT, ĭČ TÖK

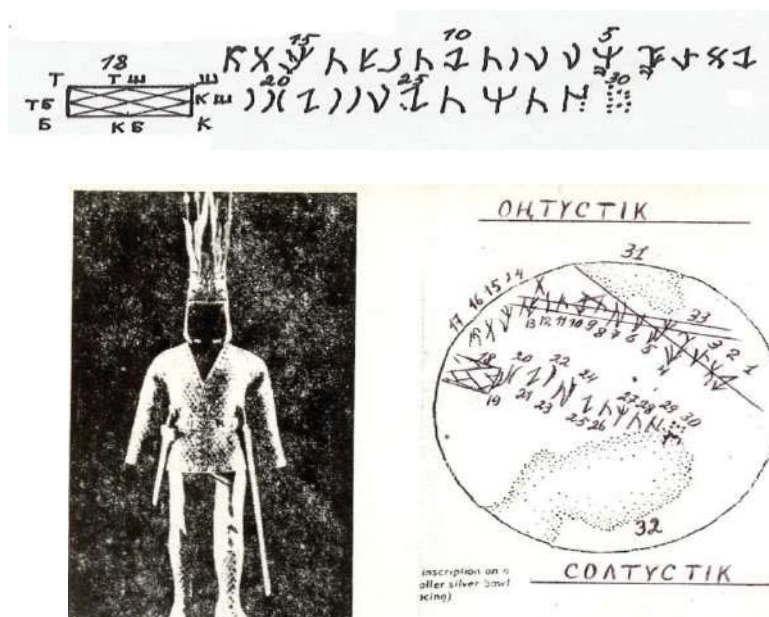

1.2. Есік жазуы-2

Аудармасы: Ыз елінің ері Шың: “Ел, есіт, еске сақта! – деді, – Бас түйістіру игі, (сонда) Жер-Су өзен-көлді сел етер, ішер суды төгер.”

Халықаралық әліпбидегі транскрипциясы:

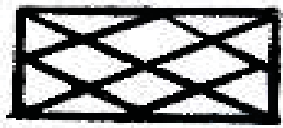
YZ eL¹ eR² ĭ ČyŇ : “eL¹, eS² ĭ – T² ĪT² ĭ, – B¹ aŠ T² ÜČ⁴ eD² Gü, JER – S² ÜUB⁴ ES² S² eL¹ ET², ĭČ T² ÖK⁴.”

Айқыш суреті

Мағыналары 1993–2006 жылдары ашылған Есік күлбіз (руна) жазуының таңбалары

	Есік күлбіз жазуының таңбалары	Көне түркі күлбіз жазуының таңбалары	Дыбыстық мағынасы (оқылуы)	№	Есік күлбіз жазуының таңбалары	Көне түркі күлбіз жазуының таңбалары	Дыбыстық мағынасы (оқылуы)
	1	1, 1,	А, Ә, Е	13	1	1	Ң
	1	1, 1, 1, 1	Ы, І	14	1	1, 1	P ²
	1	1, 1, 1	Ө, Ү, ҮҮ	15	1	1	C ²
	1	1, 1	Б ¹	16	1	1	T ²
	1	1	ӨБ ⁴ , ҮБ ⁴ , ҮҮБ ⁴	17	1	1, 1	Ч
	1	1, 1	Г	18	1	1	ГЧ
	1	1	Д ²	19	1	1, 1, 1, 1	Ш

	§	§, Ч, П, К	3	20		Йер – таңбасөзі. Сақтар-дың ата-мекені, қазіргі Есік қала- сының орны
	Ѹ		ӨЧ ⁴ , ҮЧ ⁴ , ҮУЧ ⁴	21		Айқыш- Баш түч таңбасөзі және қазіргі картадағы таңбасөзге негіз болған екі Алатаудың айқышы
	Һ	Ғ, В	ӨК ⁴ , ҮК ⁴ , ҮУК ⁴	22		Өзен (тармақтар ы) таңбасөзі
	, Ү	Ј, Ү	Л	23	 Ыстықкөл белгісі	Күміс кесе фотографи ясындағы «көл» таңбасөзі

	У	У, Ү	Л	24		Күміс кесе фотографи ясындағы «көл» таңбасөзі
--	---	------	---	----	--	---

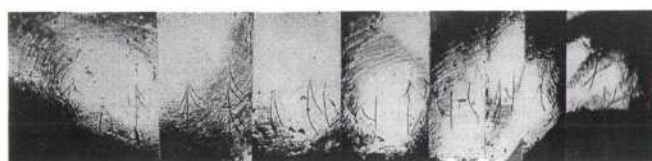
1.3. Есік жазуы-3 – Шу қағанның мәңгі бітігі

Аудармасы: Ыз елінің ері Шың: “Ел, есіт, еске сақта! – деді, – Бас түйістіру игі, (сонда) Жер-Су өзен-көлді сел етер, ішер суды төгер.”

2006- жылғы түзетпе оқылымның халықаралық әліпбидегі транскрипциясы:

YZ eL¹ eR² ĭ ĆyŊ : “eL¹, eS²! – T²ŦT²ĭ, – B¹aŠ T²ÜČ⁴ eD²Gü, JER – S²ÜUB⁴ ES² S²eL¹ ET², ĬČ T²ÖK⁴.”

Есік жазуының жаңа мазмұнмен оқылуына О. В. Медведевтің фотосуреті [3, 160 (9) б.] тиімді ықпалын тигізді.

Прототюркская руноподобная надпись на серебряной чашечке (р. Или).
 Фоторазвертка О. В. Медведева.

Есік жазуындағы жаңадан анықталған ұсақ жазудың мағынасы.

Халықаралық әліпбидегі транскрипциясы: Š²eB²ĬR²eŠ² yZT⁴ŦÜĞ⁴ OČ⁴OQ⁴ ÜČ⁴ S¹aQ eL²ĭ aL¹Py Č⁴ŦÜŊ⁴ eL² ĭD²ĭS²ĭ aNČa aNČa ŦQ⁴Ŧ ÖG⁴Ö aRTyNČ aB¹yZ aT¹a B²āŊG⁴Ŧ B²ŦT²ĬG B²ŦT²ĬNČ eRTT²ĭ

Аудармасы: **Шебіреш** (Шапырашты), **Ызтуғ** (Ысты), **Очок** (Ошақты) үш сақ елінің алпы **Чун**, ел иесі, сонша, сонша ұлы, өгө (мақтаулы, даңқты, насихатшы, кеңесші, дана қария), артық (артқан), абыз (жалпы ғылым-білім, діни ғылым иесі, дін басы) **ата** мәңгі жазу жазбасын жасатты (етті).

ЕСІК ЖАЗУЫНЫҢ ТОЛЫҚ ТҮПНҰҚАСЫ

18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Р Х У К В Г Д Е Ж З И Й К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Э Ю Я

Т 19 ТШ Ш КШ 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31

Б КБ К

ЕСІК ҰСАҚ ЖАЗУЫНЫҢ КҮРДЕЛІ ГРАФЕМАЛЫ

19 18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

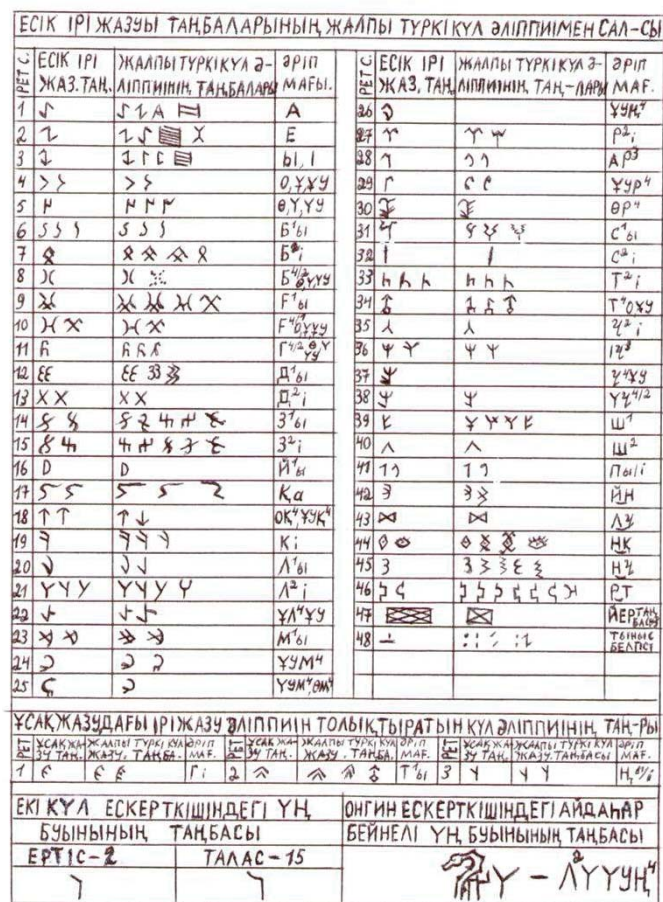
Һ Җ Һ Җ Җ Җ Җ Җ Җ Җ Җ Җ Җ Җ Җ Җ Җ Җ

КҮРДЕЛІ ГРАФЕМАЛАРДЫҢ БӨЛШЕКТЕҢҮІ

1. (1) А - ш; (2) А - Б; (3) А - Г; (4) Т - Р; (5) А - ш; (6) (1) А - 3; (2) А - Т; (3) А - 4; (4) А - 5; (5) А - 6; (6) А - 7; (7) А - 8; (8) А - 9; (9) А - 10; (10) А - 11; (11) А - 12; (12) А - 13; (13) А - 14; (14) А - 15; (15) А - 16; (16) А - 17; (17) А - 18; (18) А - 19; (19) А - 20; (20) А - 21; (21) А - 22; (22) А - 23; (23) А - 24; (24) А - 25; (25) А - 26; (26) А - 27; (27) А - 28; (28) А - 29; (29) А - 30; (30) А - 31; (31) А - 32; (32) А - 33; (33) А - 34; (34) А - 35; (35) А - 36; (36) А - 37; (37) А - 38; (38) А - 39; (39) А - 40; (40) А - 41; (41) А - 42; (42) А - 43; (43) А - 44; (44) А - 45; (45) А - 46; (46) А - 47; (47) А - 48; (48) А - 49; (49) А - 50; (50) А - 51; (51) А - 52; (52) А - 53; (53) А - 54; (54) А - 55; (55) А - 56; (56) А - 57; (57) А - 58; (58) А - 59; (59) А - 60; (60) А - 61; (61) А - 62; (62) А - 63; (63) А - 64; (64) А - 65; (65) А - 66; (66) А - 67; (67) А - 68; (68) А - 69; (69) А - 70; (70) А - 71; (71) А - 72; (72) А - 73; (73) А - 74; (74) А - 75; (75) А - 76; (76) А - 77; (77) А - 78; (78) А - 79; (79) А - 80; (80) А - 81; (81) А - 82; (82) А - 83; (83) А - 84; (84) А - 85; (85) А - 86; (86) А - 87; (87) А - 88; (88) А - 89; (89) А - 90; (90) А - 91; (91) А - 92; (92) А - 93; (93) А - 94; (94) А - 95; (95) А - 96; (96) А - 97; (97) А - 98; (98) А - 99; (99) А - 100; (100) А - 101; (101) А - 102; (102) А - 103; (103) А - 104; (104) А - 105; (105) А - 106; (106) А - 107; (107) А - 108; (108) А - 109; (109) А - 110; (110) А - 111; (111) А - 112; (112) А - 113; (113) А - 114; (114) А - 115; (115) А - 116; (116) А - 117; (117) А - 118; (118) А - 119; (119) А - 120; (120) А - 121; (121) А - 122; (122) А - 123; (123) А - 124; (124) А - 125; (125) А - 126; (126) А - 127; (127) А - 128; (128) А - 129; (129) А - 130; (130) А - 131; (131) А - 132; (132) А - 133; (133) А - 134; (134) А - 135; (135) А - 136; (136) А - 137; (137) А - 138; (138) А - 139; (139) А - 140; (140) А - 141; (141) А - 142; (142) А - 143; (143) А - 144; (144) А - 145; (145) А - 146; (146) А - 147; (147) А - 148; (148) А - 149; (149) А - 150; (150) А - 151; (151) А - 152; (152) А - 153; (153) А - 154; (154) А - 155; (155) А - 156; (156) А - 157; (157) А - 158; (158) А - 159; (159) А - 160; (160) А - 161; (161) А - 162; (162) А - 163; (163) А - 164; (164) А - 165; (165) А - 166; (166) А - 167; (167) А - 168; (168) А - 169; (169) А - 170; (170) А - 171; (171) А - 172; (172) А - 173; (173) А - 174; (174) А - 175; (175) А - 176; (176) А - 177; (177) А - 178; (178) А - 179; (179) А - 180; (180) А - 181; (181) А - 182; (182) А - 183; (183) А - 184; (184) А - 185; (185) А - 186; (186) А - 187; (187) А - 188; (188) А - 189; (189) А - 190; (190) А - 191; (191) А - 192; (192) А - 193; (193) А - 194; (194) А - 195; (195) А - 196; (196) А - 197; (197) А - 198; (198) А - 199; (199) А - 200; (200) А - 201; (201) А - 202; (202) А - 203; (203) А - 204; (204) А - 205; (205) А - 206; (206) А - 207; (207) А - 208; (208) А - 209; (209) А - 210; (210) А - 211; (211) А - 212; (212) А - 213; (213) А - 214; (214) А - 215; (215) А - 216; (216) А - 217; (217) А - 218; (218) А - 219; (219) А - 220; (220) А - 221; (221) А - 222; (222) А - 223; (223) А - 224; (224) А - 225; (225) А - 226; (226) А - 227; (227) А - 228; (228) А - 229; (229) А - 230; (230) А - 231; (231) А - 232; (232) А - 233; (233) А - 234; (234) А - 235; (235) А - 236; (236) А - 237; (237) А - 238; (238) А - 239; (239) А - 240; (240) А - 241; (241) А - 242; (242) А - 243; (243) А - 244; (244) А - 245; (245) А - 246; (246) А - 247; (247) А - 248; (248) А - 249; (249) А - 250; (250) А - 251; (251) А - 252; (252) А - 253; (253) А - 254; (254) А - 255; (255) А - 256; (256) А - 257; (257) А - 258; (258) А - 259; (259) А - 260; (260) А - 261; (261) А - 262; (262) А - 263; (263) А - 264; (264) А - 265; (265) А - 266; (266) А - 267; (267) А - 268; (268) А - 269; (269) А - 270; (270) А - 271; (271) А - 272; (272) А - 273; (273) А - 274; (274) А - 275; (275) А - 276; (276) А - 277; (277) А - 278; (278) А - 279; (279) А - 280; (280) А - 281; (281) А - 282; (282) А - 283; (283) А - 284; (284) А - 285; (285) А - 286; (286) А - 287; (287) А - 288; (288) А - 289; (289) А - 290; (290) А - 291; (291) А - 292; (292) А - 293; (293) А - 294; (294) А - 295; (295) А - 296; (296) А - 297; (297) А - 298; (298) А - 299; (299) А - 300; (300) А - 301; (301) А - 302; (302) А - 303; (303) А - 304; (304) А - 305; (305) А - 306; (306) А - 307; (307) А - 308; (308) А - 309; (309) А - 310; (310) А - 311; (311) А - 312; (312) А - 313; (313) А - 314; (314) А - 315; (315) А - 316; (316) А - 317; (317) А - 318; (318) А - 319; (319) А - 320; (320) А - 321; (321) А - 322; (322) А - 323; (323) А - 324; (324) А - 325; (325) А - 326; (326) А - 327; (3

Есік жазуындағы ірі жазудың 2009-шы жылғы, түзетілген оқылымы.

Халықаралық әліпбидері транскрипциясы: aLĊ ŪUL⁴ŪUG⁴ aL¹P iD²ŪUQ⁴ AR³yĜ ŪUR⁴ŪUK⁴ Š²eB¹iP²eŠ² YZT¹ŪUG⁴ OČ⁴OO⁴ QAR³A QaNQyNQ ŪČ⁴ S¹aQ eL²i OL⁴ONQ ÖR⁴Ü ŪUL⁴ŪUQ⁴ ER² aNČa aNČa aNČa aNČa ŪUML⁴ŪUQ⁴ ŪUML⁴ŪUQ⁴ ŪUML⁴ŪUQ⁴ ŪUM⁴L⁴ŪUQ⁴ T⁴OJNŪUQ⁴ŪUQ⁴ AB¹YZ AD¹A B¹OJ¹L¹a B¹aĜa QAQANQ Č⁴ŪUH⁴ aL¹P eL²iD²iS²i: - OQ⁴Ū, ŪUQ⁴ – T²i eRT²i – B¹aŠ¹ T²ŪČ⁴ eD²G⁴Ü, JER-C²ŪUB⁴ ES² S²eL²-eL² eRTiZiČČ⁵E D²ŪUM⁴E ET², iČ T²ÖKiZiČČ⁵e iT²iŠ² eT²

18

батыр» атты дастан туралы, оның Қытайдың көне жазбаларында сақталғаны және онда тек дастанның жалпы сюжеттік желісі мен жеке үзінділері ғана сақталғанын айтады.

Н. Келімбетов «Шу батыр» дастанындағы табиғат көріністері туралы жырлаған өлең шумағын да келтіреді. Шу батырдың жауы «табғаш» аталатыны айтылып, соңғы жолында:

Көктен тілеп күш-қуат,

Тізе бүкпей тік тұрды

Тәңірі бізді қолдады,

Көк бөрінің ұлдары

Мәселен, дастанда Шу батыр сақтар еліне қалың қолды бастап Ескендір (Александр Македонский) келе жатқанын хауыздағы суға қарап отырып күні бұрын біледі.

Түрік ғалымдары әртүрлі деректен алып «Шу батыр» дастанын құрастырған тәрізді. Онда өлеңмен жазылған, Шу батыр сөз етілген шумақ та бар:

Ашуланды Көк Тәңірі,

Жалтақ-жалтақ қарайды.

Бетін бұлтпен бүркеді.

Жолбарыс пен арыстан

Қаһарлы даусы гүрілдеп,

Сүңгіді қалың қамысты.

Жарқ-жұрқ етіп от шашты.

Шайқасқа шықты Шу батыр,

Көлде жүзген қаз-үйрек

Бермеу үшін намысты.

Пана таппай шуласты.

Лек-лек жасақ тоғысты,

Бөкен, арқар, киіктер,

Аспан мен жер қағысты.

Есік жазуы – ежелгі сақтардың билеушісі Чуң қақанқтың (Шу қаған) біздің дәуірге дейінгі 320 - сыншы жылдары болашақ ұрпақтарына түркі тілінде, түркі күлбізік әліпбиімен жазып қалдырған өсиет сөзі. Ол өсиет сөзде жазылып қалған Чуң қақанқ (Шу қаған) – көптеген халықтарға шапқыншылық жасаған басқыншы жау Александр Македонскийдің бетін қайтарып, оны өзіне бас идірген сақтың ұлы, ер көсемі.

Есік жазуының алғашқы оқылымдары К.Ақышовтың [11] кітабындағы қол көшірме бойынша оқылды. Ал соңғы ұсақ жазу мен ірі жазулардың жоғарыда ұсынылған О. В. Медведевтің фотографиясы арқылы оқылғандығын қосымша ескертуді жөн көрдік.

Әдебиеттер

1. Сартқожаұлы Қ. Байырғы түрік жазуының генезисі. Астана, «Арыс», 2007, 6 б.
2. Айдаров Ғ. Орхон ескерткіштерінің тексі. «Ғылым», 1990, 13 б.
3. Аманжолов А.С. История и теория древнетюркского письма. 2003, С. 7.
4. Малов С.Е. Памятники древнетюркской письменности Монголии и Киргизии. М.-Л., «Изд. АН СССР», 1959, С. 3.
5. Кононов А.Н. Грамматика языка тюркских рунических памятников VII-IX вв. Ленинград, «Наука», 1980, С. 12.
6. Стейн А. Ырық бітіг. <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
7. Айдаров Ғ. Язык Орхонских памятников древнетюркской письменности. А-А, 1972, 271 (страниц).
8. Малов С.Е. Памятники древнетюркской письменности. М.Л., «Изд. АН СССР», 1951, С. 13.
9. Бекжан О. Есік жазуына 2009 жылғы түзетпе және ондағы жаңа ұсақ жазудың мағынасы. // «Түркология», 2010, № 1-2, 3-35 бб.
10. Бекжан О. Қанқ елінің жазуы. Күлтөбе – ІҮ жазуы. // «Түркология», 2008, № 1-2, 3-31бб.
11. Акишев К. Курган Иссык. М., 1978, С. 115.
12. Келімбетов Н. Қазақ әдебиеті бастаулары. Алматы, «Ана тілі», 1998. 25-33 бб.

Issyk writing – the sacred heritage of Turkic peoples

Summary

The inscription on the silver bowl, found through archaeological excavations from the Issyk barrow, has become the most valuable. Linguists who arrived from the Academy of Sciences of the former Soviet Union made a categorical conclusion, without presenting any arguments, that the Issyk inscription was Iranian and could not be read in Turkic languages. Not paying attention to this, Kazakh researchers began to read this inscription in the ancient Turkic language. Comparing and conducting analyzes of these studies, we published our readings in 1993. After that, until 2009, we updated and supplemented our readings three times.

Иссыкское письмо – сокровенное наследие тюркских народов

Резюме

Надпись на серебряной чаше, найденная по археологическим раскопкам из кургана Иссык, стала самой ценной. Лингвисты прибывшие из Академии Наук бывшего Советского Союза делали категорический вывод, не предъявляя никаких аргументов, о том, что иссыкская надпись ираноязычная, и она не может быть прочитана на тюркских языках. Не обращая внимание на это казахские исследователи начали читать эту надпись на древнетюркском языке. Сравнивая и проводя анализы по этим исследованиям мы опубликовали свои прочтения в 1993 году. После этого до 2009 года мы трижды обновляли и дополнили свои чтения.

Göndərilib: 05.04.2020

Qəbul edilib: 08.04.2020